

Foto: Boriss Kolesņikovs

Ilze Znotiņa

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu
legalizācijas novēršanas
dienesta vadītāja

Foto no personīgā arhīva

Dace Vītola

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu
legalizācijas novēršanas
dienesta juriste

Plānotas būtiskas izmaiņas Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā

Jautājumiem, kas saistīti ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu, pēdējos gados ir pievērsta pastiprināta uzmanība, un šobrīd noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas standarti ir striktāki nekā jebkad iepriekš.

Eiropas Padomes *Moneyval* komitejas savstarpējās novērtēšanas 5. kārtas ziņojumā par Latviju, kas publicēts 2018. gada 23. augustā un kurā novērtēti valstī īstenotie pasākumi noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanā, ir sniegts skaidrs vēstījums un norāde uz nepieciešamību aktīvi pilnveidot Latvijā šobrīd pastāvošo regulējumu, kā arī nodrošināt tā efektīvu piemērošanu praksē. Ņemot vērā mūsu valsts novērtēšanas rezultātus, Latvijai piemērota *Moneyval* pastiprinātā uzraudzība, kas nozīmē, ka mums turpmāk būs jāatskaitās *Moneyval* par normatīvajos aktos izdarītajām izmaiņām biežāk nekā valstīm regulārajā uzraudzības procesā. Vienlaikus pēc šiem pašiem Latvijas novērtēšanas rezultātiem esam pakļauti Finanšu darījumu darba grupas (turpmāk – FATF) procedūrai, kas paredz, ka Latvijai gada laikā jāuzrāda būtisks progress tajā, kā un cik efektīvi normatīvajos aktos ietvertās prasības tiek piemērotas praksē. Ja šādas FATF procedūras rezultātā valsts progress tiek novērtēts kā nepietiekams, tā tiek iekļauta “pelēkajā sarakstā”, kas ir starptautiski atzīts tādu valstu saraksts, kam konstatēti būtiski stratēģiski trūkumi noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanā.

Kā to ir norādījis *Moneyval* prezidents Daniels Telesklafs (*Daniel Thelesklaf*), “tikt ietvertiem Finanšu darījumu darba grupas sarakstā vai tikt apsūdzētiem no citu valstu puses noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas vai terorisma finansēšanā var maksāt augstu cenu – finanšu institūcijas attiecīgajā valstī saskarsies ar grūtībām sadarboties ar starptautiskajiem partneriem. Tas savukārt padarīs starptautisko maksājumu sistēmu apgrūtinātu, ja ne neiespējamu”.

Tiek pieņemts, ka iekļaušana “pelēkajā sarakstā” valstij var radīt zaudējumus vairāku miljardu eiro apmērā, būtiski ietekmējot ārvalstu un iekšzemes investīcijas. Mūsaprāt, Latvijai kā valstij, kas pēdējo gadu laikā ir uzrādījusi strauju izaugsmi ekonomiskajā attīstībā, ir jādara viss iespējams, lai pilnveidotu savu uzraudzības un kontroles sistēmu, uzlabotu sadarbību ar institūcijām un ieviestu efektīvu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanas sistēmu praksē, tādējādi izvairoties no iepriekš aprakstītā “pelēkā saraksta”.

Šobrīd apstiprināšanai Ministru kabinetam un attiecīgi izskatīšanai Saeimā tiek virzīti grozījumi Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā (turpmāk – likums), kuru izstrādes gaitā Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienests (turpmāk – Kontroles dienests) sadarbībā ar iesaistītajām pusēm, tostarp Finanšu nozares asociācijas pārstāvjiem, ir sagatavojis priekšlikumus, kas būtiski mainīs līdz šim pastāvošo sistēmu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas apkarošanas jomā.

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienests sadarbībā ar iesaistītajām pusēm, tostarp Finanšu nozares asociācijas pārstāvjiem, ir sagatavojis priekšlikumus, kas būtiski mainīs līdz šim pastāvošo sistēmu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas apkarošanas jomā.

Atteikšanās no neparastiem darījumiem

Viena no būtiskākajām izmaiņām, kas tiek plānota līdz ar grozījumiem, ir atteikšanās no ziņojumiem par neparastiem darījumiem.

Šobrīd likums nosaka likuma subjektu pienākumu ziņot par aizdomīgiem darījumiem un neparastiem darījumiem, un likuma IV nodaļa paredz ziņojuma iesniegšanu Kontroles dienestam, ja konstatētas abu iepriekš minēto darījumu pazīmes. *Moneyval* ziņojumā un arī praksē secināts, ka līdzšinējās neskaidrības likuma subjektu starpā par aizdomīga

un neparasta darījuma nošķiršanu neveicina iesniegto ziņojumu kvalitāti un vairāk tiek izmantota ziņošana par neparastiem darījumiem, nevis ziņošana par aizdomīgiem darījumiem, kas, no vienas puses, rezultējas neefektīvā resursu izlietošanā, veicot papildu analīzi gadījumos, kur tā ne vienmēr būtu nepieciešama, bet, no otras puses, noslogo subjektus ar formālu ziņojumu iesniegšanu. Attiecīgi viena no rekomendācijām ir nepieciešamība pārskatīt aizdomīgu un neparastu darījumu ziņošanas kārtību, tādā veidā pilnveidojot ziņojumu iesniegšanu par aizdomīgiem darījumiem.

Kā tas norādīts FATF rekomendācijās, finanšu izlūkošanas dienesti darbojas kā centrālās iestādes, kas saņem ziņojumus par aizdomīgiem darījumiem, kā arī citu nacionālajos normatīvajos aktos paredzēto informāciju (piemēram, informāciju par skaidras naudas darījumiem, elektroniskajiem pārskaitījumiem un cita veida deklarācijas par darījumiem, kas sasniedz noteiktu robežvērtību). Tādējādi primāri dalībvalstīm ir jānodrošina ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem iesniegšana finanšu izlūkošanas dienestiem, taču nacionālajos aktos var tikt noteikts cits informācijas veids, kas ir iesniedzams Kontroles dienestā.

Ievērojot minēto, līdz ar grozījumiem konceptuāli tiek mainīts dienestam iesniedzamās informācijas apjoms un kārtība un tiek paredzēts atteikties no ziņojuma par neparastu darījumu, paredzot ziņojumu iesniegšanu tikai par aizdomīgiem darījumiem. Vienlaikus tiek paredzēts pienākums likuma subjektiem iesniegt citu informāciju – informāciju par sliekšņa deklarācijām, kas tiks uzglabāta Kontroles dienestā un izmantota, veicot turpmāku dienesta rīcībā esošo darījumu apstrādi un analīzi.

Plānotajām izmaiņām ir paredzēts noteikt pārejas posmu – 2019. gada nogale, līdz kuram tiks izstrādāti jauni Ministru kabineta noteikumi, kas aizstās 2017. gada 14. novembra noteikumus Nr. 674 "Noteikumi par neparasta darījuma pazīmju sarakstu un kārtību, kādā sniedzami ziņojumi par neparastiem vai aizdomīgiem darījumiem", nosakot gadījumus un kārtību, kādā sniedzama informācija par sliekšņa deklarāciju, tās saturu, kā arī veidlapu.

Tāpat ar mērķi uzlabot iesniegto ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem kvalitāti, kā arī lai nodrošinātu ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem izvērtēšanu pēc iespējas īsākā laika posmā, līdz ar iepriekš izklāstītajām izmaiņām tiek paredzēts, ka, iesniedzot dienestam ziņojumu par aizdomīgu darījumu, jau sākotnēji tam pievienojamas klienta izpētes dokumentu kopijas – dokumenti, kuru likuma subjekts iegūst, veicot klienta izpēti, kā arī informācija par visiem klienta veiktajiem un saņemtajiem maksājumiem, kas līdz šim dienestam tika iesniegtas tikai pēc papildu informācijas pieprasījuma.

Šāds grozījums nepieciešams arī tādēļ, lai mazinātu informācijas noplūšanas risku, kas pastāv situācijās, kad Kontroles dienests vērsas pie ziņotāja ar pieprasījumu iesniegt papildu informāciju.

Finanšu izlūkošanas dienests

Izmaiņas likumā skars arī Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienesta jeb Kontroles dienesta nosaukumu. Šobrīd Latvijā vadošā iestāde noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas apkarošanas jomā ir Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienests, kas lielākoties tā garā nosaukuma dēļ tiek saukts par Kontroles dienestu. Tomēr praksē nereti saīsinātais nosaukums rada pārpratumus kā starptautiskā, tā nacionālā mērogā, nepamatoti uzskatot, ka dienests veic funkcijas, kas nemaz nav tā kompetences ietvaros. Vēl jo vairāk, saīsinājums "Kontroles dienests" šobrīd tiek lietots ne tikai noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas jomā, bet arī, piemēram, maksātnespējas jomā. Arī starptautiskā līmenī Kontroles dienests ir saskaries ar problēmām tā nosaukuma dēļ, jo starptautiski šāda veida iestādes apzīmē kā Finanšu izlūkošanas

vienības (angliski – *Financial Intelligence Unit*), kas attiecīgi uzreiz norāda uz konkrētās institūcijas funkcijām un tiek vienoti izprasts visā pasaulē.

Ar mērķi nodrošināt vienotu praksi un izpratni par dienesta funkcijām, kā arī lai neradītu nepareizu priekšstatu par dienesta mērķiem, pilnvarām un uzdevumiem, līdz ar grozījumiem likumā dienesta nosaukums tiek mainīts no "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienests" uz "Finanšu izlūkošanas dienests", turpmāk vairs nelietojot saīsinājumu "Kontroles dienests". Tādējādi paredzēts, ka Finanšu izlūkošanas dienests ir valstī vadošā iestāde, kuras mērķis ir novērst iespēju izmantot Latvijas Republikas finanšu sistēmu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijai un terorisma finansēšanai.

Starptautiskā sadarbība

Atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes 2015. gada Direktīvas 2015/849 par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai, un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 684/2012 un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2005/60/EK un Komisijas Direktīvu 2006/70/EK, (turpmāk – Direktīva 2015/849) 53. panta 1. punktam likuma 62. pants tiek papildināts ar jaunu sesto daļu, nosakot, ka Kontroles dienests saņemto ziņojumu par aizdomīgu darījumu nekavējoties pārsūta attiecīgās dalībvalsts finanšu izlūkošanas iestādei gadījumos, ja tiek saņemts ziņojums attiecībā uz citu dalībvalsti.

Šis ir pēdējais brīdis, lai ar veiktajām izmaiņām Latvija spētu izpildīt *Moneyval* rekomendācijas un demonstrētu stingro apņemšanos sakārtot šo jomu, kas ir šā brīža viena no svarīgākajām prioritātēm kā nacionālā, tā starptautiskā mērogā un ietekmēs katru no mums.

Līdz ar izmaiņām tiek plānots precizēt atteikuma pamatus, kas paredzēti pie informācijas sniegšanas starptautiskās sadarbības ietvaros. Šobrīd likums nosaka kā vienu no gadījumiem, kad Kontroles dienests var atteikties informācijas apmaiņu pilnā vai daļējā apjomā citas dalībvalsts iestādei vai informācijas tālāku nodošanu, – ja persona, par kuru tiek lūgta informācija, ir iekļauta kādā no personu sarakstiem, kas tiek turētas aizdomās par iesaistīšanos teroristiskās darbībās, noziedzīgu nodarījumu ir izdarījusi tās valsts teritorijā, ir šīs valsts pilsonis un Latvijas teritorijā nav izdarījis krimināli sodāmu nodarījumu. *Moneyval* ziņojumā ir izteiktas bažas par to, ka šāds atteikuma iemesls varētu kavēt Latvijas spēju sadarboties starptautiski. Izvērtējot pastāvošo tiesību normu, secināts, ka nav starptautisku dokumentu, kas noteiktu pienākumu šādu atteikuma iemeslu ietvert nacionālajos tiesību aktos, vēl jo vairāk – praksē šis atteikuma iemesls nekad nav ticis izmantots un, ekspertu ieskatā, nav saprotams, kādēļ Latvijai šādā situācijā būtu jāatsaka sadarbība. Ievērojot minēto, līdz ar likuma grozījumiem plānots izslēgt minēto atteikuma iemeslu.

Citi nepieciešamie grozījumi

Kontroles dienests, strādājot pie priekšlikumiem, ir norādījis uz vairākiem citiem jautājumiem, kuri būtu jārisina, uzlabojot uzraudzību un kontroli noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanas un novēršanas jomā. Tomēr ar iesaistītajām

pusēm šobrīd ir panākta vienošanās, ka grozījumi pirms to virzīšanas izskatīšanai Saeimā jāpārrunā detalizētāk.

Minētie jautājumi ietver šādus turpmāk norādītos aspektus.

Kontroles dienesta ieskatā, ir svarīgi likumu papildināt ar jauniem likuma subjektiem, tādējādi pilnveidojot un paplašinot darījumu tvērumu, par kuriem būtu pienākums ziņot. Lai arī līdz ar grozījumiem Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā, kas stāsies spēkā 2019. gada 1. jūlijā, virtuālās valūtas pakalpojuma sniedzēji būs likuma subjekti, uz kuriem tiks attiecināts pienākums ziņot par aizdomīgiem darījumiem, kā arī plānots papildināt likumu ar maksātspējas procesa administratoriem, dienesta ieskatā, būtiski būtu papildināt likumu arī ar zvērinātiem tiesu izpildītājiem, kas veic darbības, kurās saskatāms augsts risks nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai.

Norādāms, Direktīvas 2015/849 2. panta 7. punkts paredz, ka, novērtējot nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas vai teroristu finansēšanas risku šā panta nolūkā, dalībvalstis pievērš īpašu uzmanību jebkurai finanšu darbībai, par kuru uzskata, ka tās būtības dēļ to jo īpaši ir iespējams izmantot vai ļaunprātīgi izmantot nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai. Tāpat 4. pants paredz, ka saskaņā ar pieeju, kas balstīta uz risku, jānodrošina, ka direktīvas darbības joma pilnīgi vai daļēji tiek attiecināta uz tām profesijām un uzņēmumu kategorijām, kas nav direktīvas 2. panta 1. punktā uzskaitītie subjekti, bet kas veic darbības, kuras ir īpaši piemērotas nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai.

Tāpat būtu jāpilnveido patiesā labuma guvēja definīcija, ietverot definīcijā jau šobrīd 18. panta septītajā daļā iekļauto

gadījumu, proti, ja ir izmantoti visi iespējamie noskaidrošanas līdzekļi un nav iespējams noskaidrot nevienu fizisko personu – patieso labuma guvēju, kā arī izslēgtas šaubas, ka juridiskajai personai vai juridiskajam veidojumam ir cits patiesais labuma guvējs, par patieso labuma guvēju jāuzskata fiziskā persona, kura ieņem augstākās pārvaldības institūcijā amatu juridiskajā personā vai juridiskā veidojumā. Šobrīd likumā esošā definīcija un paralēla nosacījuma pastāvēšana ārpus patiesā labuma guvēja definīcijas tvēruma rada nevienmērīgu tiesību normu interpretāciju, kas nereti rezultējas ar to, ka klients atsakās parakstīt pieteikumu informācijas par patieso labuma guvēju reģistrācijai, jo, gramatiski tulkojot likuma 1. panta 5. punktā ietverto definīciju, persona neatbilst nevienai no minētajām definīcijas pazīmēm.

Jāņem vērā, ka veiktie un plānotie grozījumi šobrīd ir uzskatāmi par pārejas periodu līdz brīdim, kad tiks izstrādāts pilnīgi jauns tiesiskais regulējums noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas jomā. Jāatceras, ka šis ir pēdējais brīdis, lai ar veiktajām izmaiņām Latvija spētu izpildīt *Moneyval* rekomendācijas un demonstrētu stingro apņemšanos sakārtot šo jomu, kas ir šā brīža viena no svarīgākajām prioritātēm kā nacionālā, tā starptautiskā mērogā un ietekmēs katru no mums. Vienlaikus, lai nodrošinātu ilgtspējīgu un kvalitatīvu jomas turpmāku sakārtošanu, kā arī realizētu vienotu, koordinētu stratēģijas un politikas ieviešanu, Kontroles dienests neatkāpjas no mērķa jau tuvākajā nākotnē pārskatīt visu regulējumu, izstrādājot skaidras, saprotamas un prognozējamas normas, tādā veidā aizstājot šobrīd esošo Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumu. ■

LATVIJAS REPUBLIKAS
TIESĪBSARGS

Latvijas Republikas tiesībsargs izsludina pieteikšanos uz brīvo amata vakanci

Tiesībsarga biroja Sociālo, ekonomisko un kultūras tiesību nodaļas vecākais/-ā jurists/-e

Prasības pretendentiem:

- augstākā akadēmiskā vai augstākā profesionālā izglītība tiesību zinātnēs. Maģistra grāds tiesību vai sociālajās zinātnēs;
- padziļināta izpratne par sociālajām, ekonomiskajām un kultūras tiesībām, labas pārvaldības un tiesiskās vienlīdzības principu un valsts pārvaldi (labas zināšanas Eiropas un starptautiskajās tiesībās tiks uzskatītas par priekšrocību);
- praktiska darba pieredze (vismaz 3 gadi) administratīvo, cilvēktiesību vai konstitucionālo tiesību jomā (pieredze sociālo, ekonomisko un kultūras tiesību jomā tiks uzskatīta par priekšrocību);
- teicamas latviešu valodas zināšanas;

- labas angļu valodas (mutvārdos un rakstos) un krievu valodas zināšanas (citu svešvalodu zināšanas tiks uzskatītas par priekšrocību);
- datora un biroja tehnikas izmantošanas prasmes pieredzējuša lietotāja līmenī;
- augsta atbildības sajūta, precizitāte, teicamas komunikācijas un saskarsmes prasmes.

Pienākumi:

- juridisku atzinumu, viedokļu sagatavošana;
- mutisku konsultāciju sniegšana apmeklētājiem;
- tiesībsarga pārstāvība valsts un pašvaldību institūcijās, tiesā, attiecībās ar fiziskām un juridiskām personām.

Piedāvājam:

- interesantu un atbildīgu darbu Latvijas Nacionālajā cilvēktiesību aizsardzības institūcijā;
- konkurētspējīgu atalgojumu;
- iespēju pilnveidot profesionālo pieredzi un zināšanas;
- profesionālu, draudzīgu un atsaucīgu kolēžu komandu.

Mēnešalga: 1160 EUR — 1917 EUR (pirms nodokļu nomaksas).

Pieteikuma dokumentus (motivētu pieteikumu, CV un izglītību apliecināšu dokumentu kopijas) līdz 2019. gada 22. martam, sūtīt uz e-pastu: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, tālrunis uzziņām 67201400.